

Alenka Koželj

O njej

I.

Bach – razvejano drevo, stopnice, ki se venomer vzpenjajo in venomer padajo. Tako si gospod Bitenc predstavlja Bachovo glasbo. Poslušja jo vselej ob tem, kadar piše, nikoli pa takrat, kadar bere ali gosti prijatelje. Za prvo je Bach preplitev, za drugo preglobok, “Bach ni Mozart,” zaničljivo pravi gospod Bitenc, ne zadovolji se z vlogo zvončkljajočega ozadja, “se še sprašujete, zakaj nikdar nikomur ni prišlo na misel, da bi po Bachu poimenoval slaščico,” se muza gospod Bitenc, svoje sovraštvo do Mozarta je že zdavnaj pretopil v najčistejše občudovanje Bacha. “Bach, edino, kar je ostalo pri Nemcih nebarbarskega, tako je vselej govoril moj oče,” pripoveduje gospod Bitenc brez nepotrebne pretiravanja ali razčustvovanosti, besede mu iz ust pritečejo kot frnikole in odpeketajo na vse strani zbranega omizja kot raztreščeni kovanci, “tako je vsaj vedno govoril moj oče, ki so mu Nemci ubili enega brata, tabeli pa drugega. In partizani tretjega. Moj oče,” nadaljuje gospod Bitenc, ko sogovornik morebiti sočutno privzdigne obrvi, “moj oče,” nadaljuje gospod Bitenc, “nikoli ni prav dobro vedel, kako bi si nadel smrt svojih bratov. Saj veste: obstajajo obleke, pri katerih ne veste natančno, kam sodi glava, kam roke, vrečaste obleke, ki pravzaprav ne pristajajo nikomur in niso narejene po nikogaršnji meri, obleke, pri katerih ne moremo reči, da jih tisti, ki je vanje odet, sploh nosi, tako lahko jih je odlepiti z njegovega telesa ... Bratomorna vojna, skratka, očetu ni nikoli ustrezala, njegovi bratje so se ljubili do zadnjega. Oče ni maral govoriti o vojni in o tem, kako je do razkola v njegovi družini sploh prišlo. Najraje je vse skupaj zvrnil na Nemce, zvrnil kot pretežak tovor, kot zaboj jabolok, ki jih neradi prebiramo ter zdrave ločujemo od bolnih: če ne bi bilo nemške zaslepljenosti, bi bili vsi očetovi bratje še živi, tako je menil oče. Namesto tega sta s sestro

ostala sama in delila onemelost staršev.” Tako pravi gospod Bitenc, nato se zamisli in čez nekaj časa zmrдне: domači izdajalec. Domači izdajalec je tako čudna beseda: predstavljam si ga, kako prihaja iz za zapečka, smrди po kmečki kuhinji, po prekajenem, po domačem hlevu, po petelinovem kriku in bolni jablani za hišo.

Vztraja le še čeljust.

Odkar je Krista odšla, pravi gospod Bitenc, ga nenehno boli čeljust. V pomoč mu niso ne obiski pri vseh mogočih specialistih (od zobozdravnika do otorinolaringologa) ne različni zeliščni pripravki – kadar kljuva, gospod Bitenca potolaži naproksen, kadar se zdi, da se bolečina širi v grlo in po grlu v sapnik in po sapniku v pljuča, liže pastile za grlo, ne ve, kako bi se dokopal do mesta, kjer zares boli: “Boli me, vendar istočasno pod uhljem, v ušesu, v sencah, včasih celo v očeh, pa tudi v prsih, v želodcu, celo v črevesju, če je dan še posebno plitek, luna še posebno okrogla, dež še posebno poševen in oster.”

Seveda se napakam ni mogoče izogniti. Nekatere so še prav posebno vztrajne. Velika napaka je predpostavljati, da je Krista odšla. Mnogo bolje (in točneje) bi bilo reči, da je Krista izginila brez sledu. Vztraja le še čeljust, le še čeljust meni, da je Kristo s površja zemlje zbrisala neka nepredvidljiva, grozljiva sila, podobna čarovniškemu uroku: vsega tega se je voljna spominjati le še čeljust, gospod Bitenc je omagal. Že po načinu, kako se sesede na klop v zdravniški čakalnici, je moč sklepati, da gospod Bitenc ne čaka nikogar več. Vseeno mu je, ali se bo stol pod njegovim v plašč zavitim telesom pogreznil v zemljo, prav tako, kot se je očitno pogreznila Krista. “Kristina Močnik Bitenc,” je pisalo v vseh časopisih. “Kristina Močnik Bitenc,” so poizvedovali policisti. “Kristina Močnik Bitenc,” je vedno znova vsem razlagal gospod Bitenc.

Krista – čudovita ženska, si reče gospod Bitenc, ko sedi v čakalnici in kradoma pogleduje k debelima babnicama, ki mu pretežki in mastni sedita nasproti ter živahno izmenjujeta zaupne podatke iz njunih zdravniških kartotek. “Na vse mogoče preiskave so me že poslali, pa ne vedo, kaj je z mano narobe, zakaj že tri mesece tako grdo kašljam,” zakreha prva. “Že dalj časa me boli podplat – nobenih čevljev ne morem obuti, vsak najmanjši pritisk me boli, najbrž me spet muči trn v peti, že tretjič se mi je vse vnelo,” potoži druga in obtožujoče kaže na svoje zalito stopalo, stlačeno v ponošen rjav damski čevljev.

Gospod Bitenc pogled zaničljivo preusmeri in ga odloži na kupu zgibank, revij in reklam, ki počivajo na klopi levo od njega. Poseže po prvi brošuri, nato po drugi. Revija zastavlja sama vprašanja: *Zaužijete dovolj kalcija? Kaj so antioksidanti? Vam primanjkuje vitamina B?* Gospod

Bitenc na ta in druga vprašanja sam pri sebi odgovori z jedrnatim: Ne vem. Smešno se mu zdi, da ljudi pesti toliko nadlog, da jim je mogoče zastaviti toliko vprašanj, na katera je nemogoče odgovoriti. A posmeh se kmalu spremeni v bes, kot bi kdo z zida strgal eno sliko in namesto nje obesil drugo (vse to v dveh, največ treh potezah).

V zdravniški čakalnici se ljudje pozdravljajo. Družita jih bolezen, skrb zase ali za najbližje (ta skrb je nadvse premetena: včasih zaide in zdi se, da se tiče nekoga drugega, nekoga, ki ga sploh ne poznamo dobro, soseda, ki nam razlaga o svojem prehladu, ali sosede, ki se pritožuje nad povišanim sladkorjem v krvi). "Vselej vsaj ena stara ženica," si misli gospod Bitenc in pri tem odganja misel na lastno starost, ki mu je že zdavnaj poklonila nekaj očarljivih srebrnih pramenov. "Vselej vsaj ena taka ženica, ki skuša z vsemi navezati pogovor o tem ali onem ter tako izgnati neznosno osamljenost, ki raste med njo in svetom in v kateri so se že zdavnaj porazgubili zvoki obiska, ki pozdravlja, zvoki obiska, ko si ta sezuva čevlje, zvoki obiska, ko ponuja roko in se udomačuje v zaprašenem, trdem naslanjaču," si misli gospod Bitenc. Ko taka ženska stopi v čakalnico, svojo osamljenost sleče skupaj s plaščem (mogoče zato ljudje pravijo, da jih že to, da pridejo do zdravnika, potolaži in ublaži njihove muke), odloži jo na obešalnik, ob odhodu pa si jo znova nadene. Vedno ji je nekoliko prevelika, morda vsakič bolj. Vedno je pokrije več, kot bi bilo treba, vselej priča o tem, kako se je starka z leti zmanjšala, kako sta se zmanjšala njen dom in vrt, kako so se v njenem tesnem stanovanju pomanjšali stoli, miza in omare. "Narava ja res uvidevna," si v podbradek mrmra gospod Bitenc. "Ko je čas, da nam soljudje izkopljejo grob, smo že tako prikladno majhni, da naša nerazumljivo lahka krsta zahteva čisto malo prostora, žara je na pol prazna, tako malo pepela je v njej." Ne samo da je narava uvidevna do preživelih, si misli gospod Bitenc, celo ekonomična je.

V čakalnici tudi sicer, brez stark, vladata sloga in razumevanje. Včasih ju kdo prekrši in se prične vesti nadvse netovariško: po hodniku lovi mimo brzečo medicinsko sestro, v ordinacijo se izmuzne prek vrste ... Nanj ostali gledajo kot na nevzgojenega otroka – ozirajo se naokrog, kje je mama, da bi malemu paglavcu navila ušesa in mu pokazala, kako se obnaša. "A danes tu ni nikogar, ki bi bil nekolegialen," ugotavlja gospod Bitenc, ko skozi priprte oči naveličano motri debeluški, ki si čas še naprej krajšata z opravljanjem svojih okončin in notranjih organov.

"Spet je hudo s čeljustjo, komaj jo premikam," se pritoži gospod Bitenc že med tem, ko seda na ponujeni stol brez naslanjača. "Celo noč me je bolela ... to noč in prejšnjo noč ... Ne vem več, kaj naj. Saj me bolečina sama po sebi še ne bi toliko motila, če ne bi napadla sredi noči, razume-

te ... Sem človek, ki si močno prizadeva za urejen spanec. Enostavno si ne morem privoščiti teh bdenj noč za nočjo. Čez dan ne morem optimalno delovati.” Ko gospod Bitenc omeni optimalno delovanje, se zdravniku nenadoma posveti. Ko pogleda gospoda Bitenca, že tako vidi stroj, mašinerijo iz stotine kolesc, matic, vijakov ... Čeprav ga sorodniki ob rojstnodnevni torti vsako leto znova prepričujejo, da “je Abraham še daleč”, ni dovolj mlad, da bi v svojem pacientu videl računalnik: programe, trdi disk, čipe ... Na svoje obiskovalce še vedno gleda kot na stroje, kot na uboge robote, ki jim zarjavi to kolesce, odpade oni vijak, ki jih je treba tu in tam podmazati ali nahraniti, jim matice priviti ali odviti. Na žalost je z vijaki v gospodovi čeljusti vse v redu, vsaj na prvi pogled. Tudi na prvi otip. Rentgenske slike prav tako niso v nobeno pomoč. “Vse to sva že obdelala,” potrpežljivo razlaga zdravnik, ko iz mape z izvidi gospoda Bitenca privleče kup papirjev in skrivnostnih sivo-belih slik, ki spominjajo na dim nad skodelico vroče kave. “Nobenega pravega razloga ne vidim za vašo bolečino. Vse je v redu z vašimi zobmi, kostmi, živci, mišicami, vse je na svojem mestu, vse brezhibno deluje. Napisal vam bom nekaj proti bolečinam, če ne bo bolje, se znova oglasite.”

Znova oglasite. Le čemu? Potrata časa, si misli gospod Bitenc. Čisto navadna potrata časa.

Na enem prejšnjih srečanj ga je zdravnik plaho vprašal, ali zadnje čase kaj škrti z zobmi. Namesto da bi odgovoril na vprašanje, je gospod Bitenc izstrelil: “Moja žena je izginila, ne vem, če veste ... Izginila, razumete.” Zdravnik je molčal.

II.

Čeljust je pogum. Je potrebno za življenje gospoda Bitenca zbrati pogum?

Gospod Bitenc verjame v znanstveni aparat.

Psiholog – ne bodite no smešni, gospod doktor! Psihiater – ja pa kaj še! Ko zapušča rahlo načeto sivo zeleno stavbo zdravstvenega doma (doma, v katerem domuje zdravstvo, ne zdravje, se večkrat priduša gospod Bitenc), se gospod Bitenc polglasno huduje: “Psiholog! Jim bom že dal psihologa! Dobro poznam psihologe, veliko sem se srečeval z njimi, ko je Krista izginila. In s psihiatri tudi, ko psihologi niso dosegli čisto nič. No, saj navsezadnje niso sami krivi ... Kaj pa naj bi dosegli – Krista je izginila in to je bilo to! Kako naj bi mi pogovor s popolnim tujcem v z omarami okovani ordinaciji pri tem kakor koli pomagal? Psihologi so res zavržena kasta – namazani so z vsemi žavbami in niso človeku prav v

nobeno pomoč! Samo sedijo, se muzajo, vsakih deset stavkov prikimajo, ob vsaki dvajseti povedi prekrižajo noge, to je vse, kar sem psihologa videl početi! Psihiater je po svoje še hujši: ta sploh ne posluša, tudi nog ne križa! Še preden povem do konca, izpod map potegne zelen blokec in mi pričečka čudežno zdravilo, za katerega niti ne vem točno, kaj naj bi mi prineslo: Naj bi z njegovo pomočjo Kristo pozabil? Tega nočem. Naj bi se pomiril z njenim izginotjem? Tudi tega nočem. Vse, kar bi od medicinske in psihološke znanosti rad, je, da me neha boleti čeljust. In tega ne morem doseči.”

Minila so že tri leta. Zdaj lahko gospod Bitenc pripoveduje. Pripoveduje lahko, a besedam mora iz ust pomagati kozarec viskija. Žgane pijače delujejo kot povodenj, ki pred poslušalca nenadoma, ne da bi se nadejal, prinese skrhamo, razpadlo pripoved, okruške dogodka.

Krista – čudovita ženska, tleča žerjavica za vekami, še ponoči sem čutil, kako njene oči vrejo za spuščeniimi trepalnicami, kako se za njimi dogaja marsikaj, kot za gledališkim zastorom tik pred predstavo. Krista – čudovita ženska, pravi gospod Bitenc, ko mu jezik omoči prvi požirek viskija. “Nekoliko nesamostojna,” zmajuje z glavo kot tehtnica, ki se v svojem prizadevanju po pravičnosti preveša z ene strani na drugo. “Zdi se mi, da je komaj prišla, pa je že izginila, kot bi se tako rekoč obrnila na pragu ... Kot da nikoli ne bi nameravala resno živeti z mano, kot bi bil najin dom zanjo le postojanka, le kraj, kjer lahko za trenutek odložiš kovčke, pomigaš s prsti, popiješ kozarec vode.”

Krista je bila bolj zvita, kot so ljudje mislili, se grenko nasmehne gospod Bitenc: “Vselej sem jo moral gledati, kako govori ... Govorila je, kot bi v morje odvrгла mrežo. Vselej je kaj privlekla na plano, največkrat kaj nepotrebnega, nad ulovom je bila redko navdušena. Največkrat je skomignila in nesojeni zaklad potopila nazaj v vodo.”

Kristina Močnik Bitenc, so zapisovali policisti. “Krista so jo klicali ... Smo jo klicali,” je navadno še dodal gospod Bitenc. Takrat gospod Bitenc ni mogel pripovedovati. Jecljal je in škripal, kadar so organi pregona iz njega vlekli informacije. V njihove mreže se je ujelo bore malo – komaj toliko, da so jo lahko začeli iskati. Morda je do poškodbe čeljusti prišlo takrat – v tistih prvih mučnih pogovorih, ko se je gospod Bitenc na vse pretege boril z njo, da bi jo razklenil in osvobodil vso grozoto besed, ki se je valila za zobmi.

Po treh letih si gospod Bitenc lahko natoči kozarec najdražjega viskija in spregovori. Navadno začne s prvo ženo: “Pri prvi ženi je bilo vse mnogo laže – zdrsnila je v smrt, ki se je že dalj časa napovedovala, zdrsnila je vanjo kot prt, ki z mize pade na tla. Ker se je razklenila počasi, se je

praznina po njenem odhodu zdela ožja, svetlejša, podobna čvrstemu zarezu škarij v blago. Blago Kristinega izginotja pa se je razparalo, svet se je razprl po sredini, noč, ki je zavladata nad nami, je bila brez zvezd in brez vetra. Nema in gluha.”

“Bil je eden tistih poznojesenskih večerov, ko se večer celo popoldne hrani z dnevno svetlobo. Kot bi se po risalnem bloku prevrnil kozarec z obarvano vodo (govorimo si, da je ura šele štiri, da ura še pet ni, da je pred nami še pol dneva, a zaspanosti ne moremo več ubežati – ko zahaja sonce, se naš dan končuje, temu aksiomu smo pač zapisani ne glede na menjavo zimskega in poletnega časa, ne glede na urnike trgovin, ne glede na prepolne rokovnike, varljivo luč mestne razsvetljave, živahno peno ljudi, ki se kotali po ulicah v prvih razmočenih decembrskih dneh). Vračala sva se z Iga. Še zdaj jo vidim – bila je zaspana in utrujena kot majhno dete. Rekla je, da ne bo šla na predavanje, da jo boli grlo. V avtu je bila še Anka. Odložila te bova pred hišo, je rekla Anka, potem greva na predavanje, kajne? Vprašal sem Kristo, ali res noče na predavanje. Res, je rekla. Utrujena sem, je rekla. Že cel dan se komaj vlečem, je še rekla. Vsake njene besede se spomnim, vsako pospravim v svoj okvirček. Kadar mislim nanjo, me tako gledajo cele vitraže besed. Nato sva jo odložila na pločniku pred hišo. Do vhoda je imela manj kot deset metrov. Z Anko sva se odpeljala, pomahala nama je, videl sem jo v vzratnem ogledalu in ji pomahal. Nato se je obrnila in odpravila proti hiši. In na tistih nekaj metrih se je za njo izgubila vsaka sled. Po predavanju in nekaj kozarčkih v družbi Anke in profesorja Rozmana sem prišel domov in osupel ugotovil, da je ni. Anka me je pripeljala, med potjo sva se skorajda že sprla zaradi diskusije, ki je predavanju sledila, zato najino slovo ni bilo preveč toplo. A sprejem doma je bil še mnogo hladnejši. Hiša je bila popolnoma nespremenjena – na hodniku ni bilo para Kristinih čevljev, na štedilniku se ni kuhal čaj, okna niso bila zaprta. Kriste ni bilo nikjer. Mobitel je počival na mizi – natančno tam, kjer ga je pozabila, ko sva se pripravljala na odhod. Kriste ni bilo nikjer. Na obešalniku ni bilo njenega plašča. Najprej sem pomislil, da me je morda zapustila. Čeprav nisem vedel, kaj bi bilo temu lahko vzrok, se mi je to ponujalo kot najbolj logična rešitev. Pregledal sem omare, psiho, predale. Nič ni izginilo, le Kriste ni bilo nikjer. Si predstavljate, kako je to? V hiši je bilo hladno, zimsko. Sedel sem za mizo in si rekel, da me zapustila očitno ni. Kar pomeni, da se bo prej ali slej vrnila. Zaspal sem v naslanjaču, se zdramil okrog treh zjutraj in se spraševal, kako da nisem v postelji. Listje je kapljalo od skrivenčenih dreves. Potem se je ugotovitev ponovila: Kriste ni. Znova sem pogledal v spalnico, da bi se prepričal. Zdelo se mi je, da sem zamotan v čudne sanje, ki jih ne bo

predrta nobena budilka, noben ptičji glas. Šele naslednjega dne popoldne sem obvestil policijo. Zeblo me je od samote. Nato so začeli poizvedovati. Na policijo nikar preveč ne računajte, zmedeni so bili ravno toliko kot jaz. Vedno znova so spraševali, ali v hiši res ni nič zmanjkalo. Čez nekaj časa so začeli spraševati (in pri tem buljili v čevlje), ali je Krista res namerala domov. Ali sva se sprla. Ali sva bila v konfliktu. Ali bi bilo možno (tu je kriminalist najprej vljudno postal in si nervozno oślinil ustnice), da je šla h komu, ki ga jaz ne poznam. Ki ne pripada krogu najinih znancev. Jaz in policisti smo grebli po hiši kot rovke, kot hrček, ki ga znanstveniki pošljejo v labirint. Nosila je zimski plašč, rjav. Spodaj je imela rdeč puli in rjave hlače. Okoli vratu je imela zavezano ruto z rjavkastim vzorcem. (V jesenski svetlobi je rjava najlepša, je govorila vedno, kadar se je septembra domov vračala s polnimi vrečkami novih puloverjev, hlač, kril in rokavic.) Pokrival ni nikoli nosila, vselej je govorila, da ji klobuki ne pristajajo. Tako, tako je bilo ... Policisti so se še vedno pasli po hiši, po Kristini pisarni, stikali so za njenimi telefonskimi pogovori in konjički. Brez rezultata – še slabše kot pri psihiatru, ki sem ga takrat začel obiskovati. Psihiater je imel vsaj svoj zeleni blokec. Policisti so imeli svoje blede blokce, v njih pa kup čačk, zemljevid Kristinega življenja, ki nas ni vodil nikamor. Nekoč je prišel na vrsto samomor. Zatem umor. Požiral sem tabletko iz zelenega blokca, včasih sem še pomislil, da bi použil kar vse naenkrat ... Seveda je bil to trenutek šibkosti. Krista je izginila brez sledu in nikoli ne bom vedel, kaj se ji je zgodilo. Njeno izginotje zdaj visi nad našimi življenji.”

III.

“Nato je prišel dež. Kot da tudi nebo ne bi več sodelovalo z nami in bi hotelo kar najhitreje zabrisati še zadnje neznatne sledi, ki so za Kristo ostale v mestu, ki ga je tolikokrat prehodila.” Sprehajala se je ob reki gor in dol, zavijala v trgovine in knjigarne ob poti, po stranskih uličicah se je prebijala do najlepših štukatur na hišah, do najlepših renesančnih portalov, do pozabljenih fontan in do zanjo posebnih stavb, ki jim je kot otrok nadevala svoja lastna imena, pod katerimi jih je razločevala in prepoznavala. Skrajno otročje, je gospod Bitenc navadno rekel in odkimal. “Zadrtež,” je dregnila Krista in se smejala v strugo, ki je tekla pod njima. Mesto ji je govorilo v jeziku, ki ga ni razumel nihče drug. Če bi bil urbanist tudi jaz, si je mislil gospod Bitenc, bi ji zavidal. Tako pa od mesta, pravi, nisem pričakoval nobene posebne obravnave. Če bi že moral izbirati, bi mnogo raje živel nekje na deželi, ne, še na deželi ne, živel bi nekje v leseni koči

sredi gozda in poslušal Bacha. Bach je kot nalašč za divjino. Zgoraj, v krošnjah, nad njimi, en sam boj, nespokoj, zavijanje, vršanje dreves, krekatanje ptic, gibkost veveric; spodaj pri tleh pa mir korenin, usodna tišina črne zemlje, smrt in pozaba.

“A urbanist nisem,” se nenadoma zasuka gospod Bitenc. “In tudi ona pravzaprav ni,” doda zamišljeno. Nato se znova razneži: “Krista, kljub vsemu čudovita ženska. Tale hiša je ptičja hiša, mi je včasih šepnila med najinim nedeljskim sprehodom. Tole sem opazila ravno zadnjič, me je cukala za rokav kot nestrpen otrok (včasih je bila tako smešno otročja!). Tale je hiša piščanček. Rumena in zgrbljena v kepico, je hitela pripovedovati. Tale je hiša šatulja, mi je omenila čez nekaj časa in resno dostavila: človek ima občutek, da se v njej skriva marsikaj. Čudovita ženska je bila, nihče ni bil sposoben njene ljubezni, vsakdo pa bi si želel, da bi ga ljubili, kot je stvari ljubila ona,” ganjeno zaključi gospod Bitenc.

Po obisku zdravnika se gospod Bitenc z mestnim avtobusom odpelje na založbo. Že tako dolgo temu kraju govori “na založbo”, da se mora včasih, kadar ga kdo povpraša, za katero založbo gre, skorajda potruditi, da izdavi njeno ime. Nikoli tudi ne reče, da gre “v službo”. “Sliši se tako priliznjeno,” vedno pravi in zmede sogovornika. Kaj je v izrazu “služba” tako zelo priliznjenege, ve le gospod Bitenc. “Krista je vedno govorila, da gre v službo. Nerada je trosila naokrog podrobnosti o svojem poklicu,” se hvali (vsaj tako se zdi) gospod Bitenc. “Urbanisti so zelo nepriljubljene – po večini zasluženo,” dostavi gospod Bitenc. “Vsi urbanisti, kar jih poznam, so popolni idioti,” nekoliko strupeno nadaljuje. “Nič čudnega ni, če se njihovih načrtov nihče ne drži, ko so pa tako abotni in popolnoma brez posluha za prostor. Zaradi te abotnosti so postali povsem pogrešljiv člen vsakega procesa gradnje. Kadar bi morali zastaviti svojo besedo, jih premaga kapital. Znašajo se nato tam, kjer ne bi bilo treba. Okoli mest kot gobe po dežju rastejo nemogoči obroči polizanih vrstnih hišic, ogabnih trgovskih centrov, dolgih procesij vrtnih palčkov. In od njih odpadajo strupeni trosi, iz katerih v vedno novih, vedno širših obročih poganjajo nove poslovne stavbe, nemogoče fontane pred družinskimi hišami, vrste blokov, ki so v bistvu le tovarne ljudi, vedno več ljudi izdelajo, vedno več ljudi prihaja iz njih in ti v okolje zasajajo nove smrtonosne klice, nove hiše zase, za svoje otroke, za svojega psa, vsi bi želeli živeti v naravi, a hkrati bi vsi želeli nevemkolikopasovni internet, cel dan tuljenje mobilnih telefonov, dovoz do hiše, bazen pred njo ...” se končno upeha gospod Bitenc.

Zadrtič sem, je gospod Bitenc vselej odgovarjal svoji drugi ženi. Pa kaj potem, je pristavil. To ja vedo vsi, je še dodal, ko je pomislil na založbo, na bitke, ki jih bije, na doktorja Skočirja, tega mulca, ki je, namesto da bi

še kako leto hodil v šolo, lepega dne prijadral naravnost v pisarno gospod Bitenca, položil svoj nahrbtnik na prazno mizo in svojemu zagrenjenemu sosedu zmagoslavno ponudil roko. Za gospod Bitenca je ta prijazna gesta pomenila začetek vojne. Gospod Bitenc se je povzpел nad marsikatero človeško čustvo in treba mu je priznati, da je v svojem življenju premagal več podlih vzgibov duše kot večina ljudi. Zamerljivost na žalost ni bila eno izmed teh premaganih čustev. Nasprotno. Gojil jo je kot nasad bodočih rož. Trnje ni pikalo le nasprotnikov, tudi vrtnarju je prizadejalo praske, rane, tudi vrtnar je občasno zaradi svoje vrtnarske vneme pošteno zakrvavel. Doktorju Skočirju je rad stopal na prste. Prosil ga je za zamudne usluge, ki jih začetnik, kakršen je Skočir kljub svoji izjemni samozavesti bil, preprosto ni mogel zavriniti ("Povzpeticnik, čisto običajen povzpeticnik!" se je hudoval gospod Bitenc). Do zadnjega trenutka je čakal z oddajo teksta, sam pa je od Skočirja vse popravke zahteval po štirinajst dni pred razumnim rokom. V pisarni je včasih na ves glas poslušal Bacha, medtem ko se je Skočir za svojo mizo vljudno odhrkaval, tleskal z jezikom, sam pri sebi globoko vzdihal in nemočno pokal s prsti. Moker dežnik je gospod Bitenc vselej razprl v neposredni bližini Skočirjeve mize in se delal, da ne vidi kapljic, ki so potem prhnile po pedantno zloženih spisih in računalniškem zaslonu. Ko je pozimi doktor Skočir okna kihajoč in kašljajoč zapiral, jih je gospod Bitenc odpiral. "Okenska vojna," je temu sam pri sebi pravil Bitenc in se privoščljivo smehljaj. Ne, ni bil nad vsem tem. "Ne vem, zakaj moraš biti včasih tako nemogoč, ko si pravzaprav čisto dober človek, Jurij," je nekoč rekla Krista. "Mešetarji, Krista, vsi so navadni mešetarji, od tega njihovega mešetarstva in umazanih kupčij mi počasi postaja slabo," je odvrnil gospod Bitenc, potem ko je videl, kdo je prejel nagrado za življenjsko delo. "Mešetarstvo, nobene dobronamernosti ali občutka za pravičnost ni v njem, ti mešetarji ne znajo nič drugega kot mešetariti: mešetarili bi z vsem, polni samopašnosti, obenem polni samoprezira in pristnega kmečkega oportunitizma. To smrdljivo kmečkost so cepili z navadno pobalinsko neotesanostjo, najbolj negotnim samozvanim liberalizmom in katoliško, vesoljno krivdo in dobili smo prečudno vrsto človeka. Človeka mešetarja, ki vselej vsemu določi ceno, požrtnega in poželjivega hlapca, ki gospodarja na seniku črti, zvečer pa najhlastneje zajema iz skupne skledе in drugim odžira, kar le lahko. Hlapec, ki bi, leže na senu, rad postal gospod. Vsi so navadni mešetarji: politiki, pisatelji, igralci, spomeniki, direktorji in njihovi delavci, starši in njihovi otroci, učitelji in njihovi učenci, trgovci in njihove stranke. Naš *modus vivendi* ponazarja kup gnoja, ki se smradi ob zapuščeni kmečki hiši, hiša razpada in hrešči, gnoj jo bo kmalu požrl celo, vse večji in vse močnejši je, že leze

po zidovih, že sega skozi line, že se širi na podstreho, nad hišo, v nebo. Kdaj bo kdo ta nagnusni kup zravnal z zemljo, kdaj bo kdo temu gnoju rekel gnoj, kdaj bo kdo vzkliknil, da je cesar gol oziroma da govno smrdi, kdaj bomo nehali zbirati to ogabo, kdo bo kup razmetal na vse strani?! Iz solidno zravnane kupa gnoja lahko zraste tudi kaj koristnega, morda celo kaj lepega. Zdaj pa ni drugega kot smrad in debele konjske muhe.”

December je zdrknil mimo mene, pravi gospod Bitenc. Uvidevno, doda. “Ni me hotel motiti s svojimi lučkami, drevesci, gnečo, polnimi darilnimi vrečkami, vonjem po kuhanem vinu. Zadnje usmiljenje: nadme je poslal dež. Gost zimski dež, ki diši po snegu. V dolgih jezikih je lezel po šipi navzdol. Če sem stal sredi sobe, se mi je zdelo, da živim v hiši, katere stene se topijo.” “Najhujši je bil čas tik pred božičem,” zavzdihne gospod Bitenc. Dežne kaplje so se počasi razcvetele v prvi sneg. Zdelo se je, da se z neba namesto preklicane sodre in ledu sesipljeta cimet in vaniljev sladkor. Vse je dišalo po kuhanem vinu. Ko si je gospod Bitenc utiral pot skozi mestni praznični pokol, ko je od sebe odrival po alkoholu smrdeče nosove, ki so se k mimoidočim nagibali ob stojnicah z vinom in kranjskimi klobasami, takrat je šele začutil, kaj pomeni hoditi po mestu popolnoma sam, s praznino ob svoji desni, s praznino ob svoji levi, z votlino v ustih tam, kjer bi morale biti besede, z velikim madežem na srcu tam, kjer bi moral biti praznik.

“Saj ne, da se niso trudili,” se zamisli gospod Bitenc. “Zlata otroka imam, veste, res zlata. Mehko srce imata – po mami.” Najprej je poskusila Saša: želela je, da preživimo božič v družinskem krogu. Jaz, ona, njen brat, njegova žena, vnučki. Že ob misli na to se naježim, pravi gospod Bitenc. “Bil sem resnično neusmiljen,” nadaljuje. Do ljubljenih moramo biti včasih naravnost brezobzirni, pravi. Grdo je in boli, a taka so dejstva, seka besede. Na Sašino skrb se je gospod Bitenc odzval po svoje: “Niti slučajno ne mislim sodelovati v tej maškaradi! Kar sami pecite božične piškote, navesite na jelko ves mogoč kič in poslušajte eno osladno angleško božično pesmico za drugo – odkar imam kaj besede pri tem, božiča nisem praznoval. In tudi zdaj ga ne mislim!” Najbolj boleče je prihranil za konec, za trenutek, po katerem je telefonsko slušalko ihtavo zabil na mizo: “Če bi se za praznike že rada počutila koristno, napiši končno tisto svojo diplomo! Dokler pa tega ne narediš, se mi ne oglašaj s kakšnimi podobno idiotskimi predlogi!” Smešno je bilo takole govoriti, tiho pristavi gospod Bitenc. Kot bi uperjal puščice v podobo samega sebe, kot bi streljal nase, na svojo postavo, ki se boči nekje v daljavi, nekje daleč daleč.

“Saša še zdaj ni diplomirala,” pojamra gospod Bitenc. Ni ji lahko, dostavi. Mama ji je umrla, mačeha pa, ki jo je komaj dobro sprejela in se le

počasi navajala na njeno neobičajno prisotnost, je lepega dne izpuhtela z obličja zemlje. Saša očeta še vedno kliče: “Kako si, oči?”

“Kako pa misliš, da sem?! Presneta plundra ... Presnet javni prevoz ... Kot bi se objemal s poscanim pijancem, tako je smrdelo celo pot. Zakaj se morajo na javni prevoz zanašati tako nemarni ljudje: starke s svojimi smrdljivimi torbami (ne vem, kako morajo cele dneve jesti vse te ogabnosti, ki jih na tržnicah tlačijo v vreče in vozičke in potem na avtobusu smrdijo kot prevrnjen smetnjak), potem osnovnošolci po telovadbi, ki zaudarjajo po mešanici znoja, testosterona, poceni parfumov – smrdijo kot odvržen čevelj, skratka! Potem so tu ljudje, ki blagovolijo ne uporabljati dezodorantov. Pa ...”

“Oči, kako torej si?”

“Saj vidiš – po starem.”

“Te kaj boli čeljust?”

“Kot ne vem kaj. Misliš, da zdravniki kaj ukrenejo glede tega? Pustijo me v bolečinah. Predpisujejo mi protibolečinske tablete, katerih edini učinek je driska. Kako misliš, se počutim?”

“Morda bi moral nazaj k psihiatru ...”

“Sami šušmarji! Svet, poln zavrženih šušmarjev! Od enega do drugega šušmarja nas pošiljajo šušmarji, en šušmar te pošlje k drugemu, drugi k tretjemu, ni in ni konec tega njihovega šušmarjenja, uživajo v njem, uživajo, ko se pri njih znajde človek v bolečinah, oni pa ga lahko le napotijo k drugem šušmarju, ko človek takole kroži po mestu od ene do druge klinike še dobi občutek, da napreduje, da se nekaj premika, da bo šlo na bolje, a vse, kar se na koncu zgodi, je to, da te nov šušmar pošlje na nov krog po mestu, k drugemu šušmarju, ki te je pripravljen pregledati čez pol leta ali pa jutri, če si pripravljen odvezati mošnjiček, in spet imaš lažen občutek koristnosti svojega početja, v resnici pa le plačuješ šušmarje za delo, za katerega so že tako preveč plačani, saj pošiljanje človeka k šušmarju pravzaprav niti ni tako težka naloga, vsakdo bi lahko tako zdravil, vsakdo bi bil sposoben pospravljati denar v svoj žep, vsakdo bi znal bogateti na račun trpljenja drugih, trpljenje drugih je že od nekdaj najbolj donosen posel ...”

“Pa sicer? Razen čeljusti?”

“Kaj pa sploh še je, razen te preklicane čeljusti? Ravno zdaj boli kot sam satan ...”

“Rada te imam, oči. Vse bo v redu.”

Priskrbel sem ji delo lektorice, pravi gospod Bitenc. Ne vem, ali sem ji s tem sploh naredil kakšno uslugo, pristavi. “Nikoli ne bo diplomirala.” Moja hči ne bo nikoli diplomirala, ponovi gospod Bitenc bolj zase.

Gospod Bitenc vidi podobo svoje hčerke; raje se plazi pod ovirami, kot da bi jih preskakovala. Plaha je in nemočna. Ko je bila majhna, je rada lovila kobilice. Kadar je po zavzetem lovu kako dejansko ujela, jo je že naslednji trenutek vsa prestrašena izpustila. "Skače," je skrušena pritekla k očetu. Plašilo jo je uporno skakanje panične živalce. Gospod Bitenc ji je vsake toliko časa kako ujel in jo poddržal med dlanmi. Saša se mu je približala in razklenila njegove prste kot žaluzije. "Strah jo je, spustiva jo," je rekla, ko je opazila, kako zeleno telesce trza ob človeški koži. Z roba travnika ju je spremljala preminula. V rdečem poletnem krilu. Igrala se je z zlato verižico, ki ji je visela okrog vratu. "Verižica zdaj počiva v predalu moje nočne omarice. Nekdaj je počivala na njeni strani, a ko se je priselila Krista, sem jo prestavil. Krista ni bila nikoli ljubosumna na prvo ženo. Ko sem ji govoril o njej, me je poslušala zbrano in nekako preudarno. Mislim, da je globoko v sebi vseskozi vedela, da prva žena nikoli ni bila tako ljubljena kot ona. Kot bi otrok poslušal pripoved o svojem splavljenem bratcu. Tisti, ki so, imajo očitno prednost pred tistimi, ki jih ni – oni drugi so le obet, le obljuba ljubezni, srce imajo le na posodo. Grozno je, če pomislim, da se spominjam prve žene, ona pa name ne misli več in nikoli ne bo." Ko je izginila Krista, je bilo vse drugače. Pred breznom, ki se je odpiralo pred nami, smo morali oči skriti.

IV.

Policisti so zastavljali čedalje bolj bizarna vprašanja.

"Je imela žena kakšne dolgove, za katere niste vedeli?"

"Je imela kadar koli težave s prepovedanimi drogami?"

"Ji je kdo grozil? Jo izsiljeval?"

Dan je spet postajal daljši, videli pa smo vedno manj, pravi gospod Bitenc. "Vsakič, ko sem pogledal okrog sebe, je bila soba temnejša, bolj prazna, polna odrezave tišine, v kateri sem čutil Kristino sapo."

Klici so se redčili. V prvih dneh so ljudje čutili, da bi me morali držati pokonci s svojimi vprašanji, pojasni gospod Bitenc. "Zdelo se jim je naravno, da bo izgovorjeno ime prineslo osebo, katere znak je bilo. Pričeli so uporabljati njeno polno ime – kot bi se že tako zelo oddaljila, da ji ne morejo več nadevati ljubkovalnih okrajševalnic. Za tako krnitev je bil jarek med svetom in žensko, ki je z njegovega obličja izginila, preglobok. Ljudje so čutili, da morajo pokazati, kako razumejo težo moje samote. Krista se je spremenila v Kristino. Od daleč je zrla k nam, njen obraz je bil strog, očitajoč, nezadovoljen, včasih celo otožen in obtožujoč. Vsakič, ko sem se zazrl skozi okno, sem ga videl v odsevu šipe. Ko sem se bril v kopalnici,

sem ga čutil za svojim hrbtom. Njene oči so žgale skozi moj suknjič, srajco, hlače. Prebadale so me, občutek sem imel, da puščam kot cedilo. Ko sem hodil, so iz mene v tankih curkih iztekale najtemnejše, najgloblje skrivnosti, vsem so bile na očeh. Vsi so videli sledi skrušenega človeka.”

“Najina ljubezen ni zrasla, prej bi rekel, da je uspela, da se je prijela: vzknila je iz šibkih potaknjencev, ki sva jim nerodno iskala mesto na zemlji. Trinajst let je bila mlajša od mene: dovolj, da so se med nama bohotile vedno nove razlike. Ni šlo le za svežino, s katero je potovala od ene do druge trgovine s čevlji, ni šlo le za zbirki plošč, ki so ju ločevala ne samo desetletja, temveč tudi stoletja, šlo je več kot za to, da je uporabljala računalnik, medtem ko sem jaz vztrajal pri svojem zvestem pisalnem stroju. Sama je pisalni stroj sovražila – tu je zablestela vsa njena lenobnost in brezbržnost. Vselej mi je govorila, da ima računalnik najraje zato, ker ji ni treba tako paziti, kaj napiše. Tako bi najraje živela tudi življenje, je večkrat zavzdihnila. Meni ni bilo do takih odpuščanj. RAD sem strmel v svoje napake: v zatipkane črke, v bel omet, ki ga je za seboj puščal korektor, rad sem ostajal soočen s svojimi slabostmi, veliko mi je bilo do prevpraševanja lastne (ne)zmotljivosti, lastne človeškosti. Krista je bila v tem pogledu popolnoma drugačna. Bistvo napak je, da jih razumeš in prikriješ pred drugimi, je vselej govorila. Drugi ti ne morejo prinesiti ničesar, razen ponižanja in slabe vesti. Sami čutijo le slast lastnega hlastnega odpuščanja, le pohotno se valjajo v priznanju človeške bede. Pravim napakam mora človek vselej pustiti, da poženejo korenine v njegovem srcu – ne sme jim odščipniti vej, da bi jih delil s tujci, ki nikoli ne bodo poznali njihovega debela, zemlje, v katero je zasajeno, žuželk, ki ga najedajo pod lubjem. Tako je govorila.”

So Kristo ubili? Ugrabili?

Ima policija osumljence? Je med osumljenci gospod Bitenc? Kdo sploh kaj ve o vsem tem? Na koga naj bi vprašanja pravzaprav naslavljali?

Preklet naj bo božič, kremplja gospod Bitenc. “Preklet, preklet, preklet praznik ... Umazana žlobudra, sodrga vsepovsod ... Proslavljanje Kristusovega rojstva – pa kaj še! Proslavljanje rojstva, ki naj bi odkupilo vsa odvečna življenja, vso to umazano paleto tujcev, ki se opotekajo pod težo ovojev, škatel, darilc, novoletnih jelk ... Groza, zmrazi gospoda Bitenca. Seveda, ko je bila prva žena še živa, je bilo drugače. Kupili smo jelko, Saša in Tine sta jo krasila, žena je pekla piškote. Za silvestrovo smo si razdelili skrivnostne živopisne pakete ter zavzeto vzdihovali in vzklikali vsakič, ko je kdo od nas privzdignil pokrov in ga je obsijala luč novega, svetloba daru. Tudi Krista, moja Krista, je imela praznike rada. Manj kot v kuhinji jih je preživljala v trgovini, na stojnicah, iz službe se je že kak

mesec pred božičem, takoj ko so trgovci svoje templje opremili z zeleno-rdeče-belo praznično scenerijo, vračala polna skrivnostnih zavitkov in vrečk, ki jih je nato razigrano porinila v zadnji del garderobne omare in mi žugajoč prepovedovala, da bi predčasno razkrival enigme, ki so jo napolnjevale s takšnim žarom. Seveda mi niti na kraj pameti ni padlo, da bi vohljaj za darili. In Krista je to nedvomno vedela. A to je bil način, na katerega sva si lahko povedala, da rada praznujeva drug ob drugem – da sva rada udeležena tega potrošniškega svetovnega rituala, če ga le lahko spremljava skupaj.” Ob večerih sva si nalila kozarec vina, brala sva vsak svojo knjigo, Krista je po sobi razpostavila dišeče svečke, zavzdihne gospod Bitenc.

V.

Februarja je prišla zanesljiva pomlad. Led, od katerega se je odbijalo novorojeno sonce, nam je pokal pod nogami, pravi gospod Bitenc. Zdelo se je, da hodimo po lomljivi čipki, doda.

Tri mesece po izginotju je gospoda Bitenca nepričakovano obiskala ena Kristinih mlajših sodelavk. Ničesar ji nisem ponudil in ničesar ni zahtevala od mene, razlaga gospod Bitenc. Sedla je na kavč, pravi gospod Bitenc, na mesto, ki sem ji ga odredil, na mesto, kamor Krista nikoli ni sedla. Raje je posedala po stolih, po naslanjaču, nekoč je iz starinarnice privlekla obtolčen taburet, ga odnesla v garažo, nato pa obnovljenega in sijočega zaradi novega premaza laka ponosno postavila v sredo sobe. Sodelavka je obenem čutila in razumela, da sedi na mestu, ki ni nosilo Kristinega mehkega odtisa. Nogi je stisnila, roki je prekrižala tik nad kolena. Njene oči so bile hladne, skandinavske, pravi gospod Bitenc. V njenih sivih mačjih očeh je vedno kraljevala zima. Če si se zazrl vanje, se ti je zdelo, da strmiš v globoko višinsko jezero: pogled vleče k dnu, a ne k njegovemu življenju, ne k ribam, k drobnim bitjecem, zavezanim smrtnosti in telesni bolečini – pogled privlači neka globlja sila, nekakšna neusmiljena sila, ki počiva prav na dnu, tik nad kamnitimi tlemi. Temna voda naše oči ponese vse do konca, vse do tal. Tako sem se počutil, pravi gospod Bitenc ... Kot da strmim v hladno praznino, stkano iz ledeno mrzle modrine, trzanja, iz slepega življenja kamenja in mulja. “Povedala mi je, brez obžalovanja, brez potvorjene ali iskrene nedomačnosti in popolnoma brez oklevanja, da ji je moja druga žena zagrenila sleherni dan v službi.” Tako je bila neodgovorna, je šepetala in pri tem z roko že grabila po robu naslanjala. “Sprva sem mislila, da je lena, res, da svoje delo na moja pleča prelaga zato, ker se ji ne ljubi delati. Sčasoma sem spoznala, da se za njeno navidezno

lenobnostjo in nekompetentnostjo, nesposobnostjo, za katero so jo drugi nagrajevali tako, da so ji odvzemali odgovornosti ter jih vsiljevali tistim, ki svojega dela enostavno niso bili sposobni zvrniti kot škaf mrzle vode na najprimernejšega, najbližjega ali najpripravnejšega sodelavca, skriva povsem običajna nesamozavest.”

“Cele vikende sem delala zaradi nje,” je hladno, a prijazno nadaljevala sodelavka. Kot bi govorila o čokoladnem prelivu na torti: korektno in brez sramu. “Na svoja otroka sem stresala svoje nezadovoljstvo, preutrujena, preizčrpana in preveč vestna, da bi se dvignila in se rešila tega nepravičnega bremena. Zavijala sem ju v svoje nezadovoljstvo, spat sem ju pošiljala z naročaji frustracije in živčnosti. Možu sem zavidala zadovoljstvo pri delu in se spravljala nadenj ob vsaki malenkosti, prav vsakič, ko se mi je ponudila najmanjša, najneznatnejša priložnost. Strah jo je bilo, da bo kaj storila narobe, zato je vselej odlagala stvari, ko bi jih morala dvigniti. Me razumete?” Gospod Bitenc je razumel. “Bil je je en sam velik strah, strah pred tem, da se bo skrbno vzdrževana mreža nad glavo sesula nanjo,” pravi gospod Bitenc in globoko zavzdihne.

Če si pogledal sodelavkin obraz, so te njene ustnice presenetile. Oči so prežale nate, ozke in hladne, ustnice pa so bile presenetljivo čutne, pojasni. Mehke, razvite v lep pravilen lok. Ko se je plaho nasmehnila, se je zdelo, da je Cupid napel svoje nezmotljivo orožje.

Srečna sem, da je ni več v službo, je rekla sivooka sodelavka. Odkar je ni, zame vse poteka bolj mirno, manj stresno, iz rok mi ni več treba dati ničesar, za kar bi se bala, da zaradi naglice ne bo dobro izpeljano, je dodala. “Za vsakim podpisom stojim, ponoči me ne preganjajo dvojni, baldrijanovih kapljic se nisem dotaknila že cela dva meseca ... Me razumete?”

Gospod Bitenc je razumel. “V tistih peklenskih mesecih, ko so vsi hodili k meni in zahtevali, da svojo žalost delim z njimi, ko so vsi grebli po meni, da bi videli, kakšno je videti krvaveče srce, sredi te puste in drobnjakarske secirnice je bil to obisk, ob katerem sem resnično čutil, da je moja Krista, moja čudovita Krista, čudovita žena, čudovita ženska, nekje v sobi. Da pogleduje v prostor, prek katerega sta bila prepeta moj in obiskovalkin pogled. Obraz sem približal dlanem in zajokal. Sprva se me je obiskovalka hotela dotakniti, me utešiti, a odmahnil sem z roko, včasih človeku ne preostane drugega, kot da drugemu pred obrazom zamahne z roko, včasih dotika preprosto ni mogoče prenesti, včasih je žalost tako vzvišena, da je tolažba nizkotna in okorna.”

Siveče lase je imela obiskovalka spete na tilniku. Njen vrat je očitno rad nosil obremenitve, razumem, kako hudo ji je moralo biti, ko je naletela

na Kristo – na žensko, ki je svoje odgovornosti vselej znala tako zelo galantno in brez sramu preložiti na drugega, potrto pripoveduje gospod Bitenc. Ta uboga ženska ... Vse na njej je trdo, si misli gospod Bitenc. Vse na njej spominja na polico za odlaganje, vse na njej je ozko in ostro, medtem ko sta bila Kriste eno samo dehtenje in mehko.

Ob četrtek zvečer gospoda Bitenca obiše doktor Rant. Igrata šah, srebata najdražji darjeeling in grizljata suho sadje. Gospod Rant se pretvarja, da z očmi ne pleza po omarah, in se trudi prikriti, da v okvirjih, obešenih po stenah, išče spokojni Kristin obraz, gospod Bitenc se dela, da ne ve, da se Rantove oči kot ovijalke vzpenjajo po zidovih, dokler se zasople ne ustavijo na najbolj mamljivem obrazu, ki ga je kdaj videl.

Doktor Rant se je vselej pretvarjal, da se z gospodom Bitencem družijo zaradi šaha.

Gospod Bitenc se je vselej pretvarjal, da sta z doktorjem Rantom prijatelja.

Krista se je vselej pretvarjala, da ne ve, zakaj doktor Rant prihaja v resnici, zakaj ji vselej prinese rože ali bonboniero, zakaj vedno, ko med temi obiski sedi v spalnici in si, odeta v nekakšno starinsko haljo in ovita v ekstravagantno rožnato boo, mirno lakira nohte na nogah, sliši, kako doktor Rant pazljivo povpraša po njej, gospod Bitenc pa mu, ves zgrbljen nad nesramno šahovnico, renče odgovarja, da ima "svoje opravke". Gospod Bitenc ve, da Krista Ranta sliši. Ve, da sliši tudi njegovo godrnjanje. Krista ve, da Bitenc ve, zakaj se doktor Rant tako preplašeno in ptičje nemirno ozira v kljuko na vratih spalnice, si popravlja kravato, skrivoma pogleduje na uro in čaka ... Čaka, da vrata zaječijo, da zaječi nekaj v njegovih prsih, da se na pragu dnevne sobe pojavi Kristina okrogla postava, da se presuka, polna vijug in krivulj, kot struga, po kateri se z opojno lenobnostjo vali prečudovita reka.

"Popoln idiot," se priduša gospod Bitenc. "Popoln bedak, tale naš Rant."

"Boa zdaj leži razprostrta na kavču. Ta obupna boa, nikoli se nisem mogel sprizniti z njo. Ne vem, kaj je Krista videla na njej, z njo so bile vedno same težave: od nje je letelo perje, povsod je za seboj puščala rožnat puh, kot da bi pri hiši redili kakšno čudno podvrsto domače kure ... Ne vem, verjetno ji je bil všeč vtis, ki ga je puščala: vtis barske pevke iz dvajsetih, vtis drobne lovače s primesjo Lolite in kančkom Albana Berga, kaj vem, česa vsega je bila zmožna njena vselej pregreta, obenem pa čudovito prazna glavica. Včasih je spominjala na malega kužka na baterije: videti je ves živ, ko tako prepričljivo bevška, korači čez sobo in počasi premika glavo zdaj na levo in zdaj na desno ..." Takšna je bila

moja Krista, zavzdihne gospod Bitenc. "Najprej je bevskala, si oblizovala smrček in se postavljala na zadnje noge, da bi na vsak način ustregla gospodarju, že v naslednjem trenutku pa se je zatekla v najbolj oddaljen kot sobe, obsedela, strmo opazovala svet, ki se zdi kot pripet na okensko šipo, kot pravi."

"Razumem, kako težko je moralo biti delati z njo ..." je gospod Bitenc prizanesljivo potolažil nesrečno in nekoliko osramočeno sodelavko. "Vidim," pravi gospod Bitenc, "da vam ni lahko, da niste vajeni blatiti ljudi, še posebno ne ljudi, katerih usoda je tako čudna kot Kristina ... A razumem vas, gospa, verjamem, da vam je bilo težko ..."

"Resnično razumete?"

"Da. Popolnoma. Rad bi se vam zahvalil. Že dolgo mi ni bila tako blizu, veste ... Ne morete si predstavljati, kako grozljivo jo pogrešam ... Kako se mi zdaj, ko ste prišli sem, in mi povedali, kar ste mi povedali, zdi povsem blizu, na doseg roke ... Vidim jo, razumete, povsem jo vidim. Kako brezbarvno in neodgovorno sedi na vrtljivem stolu, se igra s svinčniki, čečka po blokcju, polnem otročjih risbic ... Rožice, metuljčki, tu in tam majhen tornado, od časa do časa kak ženski obraz, otročarije, skratka ... Moja Krista ... Razumete, moja je ..."

"Razumem," je mirno odvrnila sodelavka.

"Veste, prej je bila samo Krista. Me razumete? Krista, ki je izginila, ki je ne bo nikoli več nazaj, čudovita ženska, solidna žena, sanjava arhitektka ... A nesposobna, neprimerna za življenje med nami, neprimerna za ves svet ... Otrok, ki so ga pred kratkim dvignili iz tople zibke, ga postavili na tla in ga pustili, da shodi sam. Toplote otroške igre, veste, ni nikoli pozabila, moja Krista ... Saj vidite, kako grozljivo našemljena je hodila doma ... Poglejte vendar tisto ogabno boo, mar ni nagnusna?" je zahlipal gospod Bitenc.

"Res je nagnusna ..." se je stežka opogumila sodelavka. Ko je gospod Bitenc skrušeno prikimal, je nadaljevala: "Vsak teden smo imeli sestanek. Vsakič, ko so ji naložili delo, se mu je izmuznila ... Vselej je imela pripravljen razlog, zakaj bi to delo bolje opravila denimo jaz ... Na koncu je vselej dostavila, da mi lahko pomaga ... Šefa je vse skupaj zmedlo in pozabil je že, kdo naj bi nalogo prevzel, ozrl se je naravnost k meni in me začel zasipati z navodili. Ni mu bilo mar, da sem pokopana pod njimi, da se počutim, kot da čezme dejansko meče zemljo, medtem ko Kristina mirno sedi za sejno mizo in čečka po svojem notesniku ... Točno tako: tornade, rožice ... Jaz pa sem klicala domov in rotila moža, naj gre iskat otroka v vrtec namesto mene. Krista? Ona si je vzela prosto, šla po kavico, v času kosila se je izmuznila na zrak in se vračala zdaj z

novimi čevlji, zdaj z vrečko, polno dišečih svečk, penečih kopeli in ličil. Ob štirih je pograbila plašč in rokavice, se mi prisrčno nasmehnila in hušknila skozi vrata. Včasih je šla iz službe naravnost v kino ... Ali v gledališče ... Naslednje jutro se je vračala s poročili o tem, kaj je prejšnji večer počela, jaz pa sem imela na koncu jezika tako grdo psovko, da si je še sedaj ne upam izustiti ... Veste, besede kar niso prišle ... Včasih se mi je celo zdelo, da me gleda nekako izzivalno, da komaj čaka, kdaj bom pregorela in vse svoje zamere zavihtela po sobi kot kladivo ... Čakala je, da ji moje frustracije razčesnejo lobanjo ... Ko pa je videla, da ne bo nič, se je namestila na stolu, pričela odsotno brskati po dokumentih, počasi prebirati elektronsko pošto, prinesla si je kavo ali čaj in vse telefonske pogovore v glavnem prepuščala meni.”

Opazoval sem jo brez nejevolje, pravi gospod Bitenc. Vse na njej je bilo trdo, obraz ji je ožarila nekakšna skopa rdečica, v primerjavi s katero so bile njene dlani še bolj bledikave in voščene. Kristine dlani so bile mendeninaste, njene roke so se okoli gospod Bitenca ovijale kot dve dišeči kiti iz testa.

Kimal sem, pravi gospod Bitenc. Samo kimal. V mislih sem ljubkoval Kristo, pravi. Kadar je ležal na Kristinem telesu, se je gospod Bitenc (čeprav tega nikoli ne bo nikomur zaupal) počutil kot živa skala. Trdna gmota, v kateri je prepričano pozvanjalo srce in klicalo k čaščenju. Krista je ležala na enem boku, na drugem je počival gospod Bitenc. Glavo je položil v dragoceno vdolbino med trupom in nogami, ki jo je ustvarjala krivulja njenega gibkega, obrisu violine podobnega telesa. Oboževal je ta kotiček. Zdelo se je, kot bi Kristino telo v pasu zadržalo dih, potem pa neobrzdano izbruhnilo v oblo zadnjico, mehke noge, rožnato mednožje.

“Vedela sem, da boste razumeli,” ga je predramila obiskovalka.

Iz Kristinih oči se je vselej cedil nasmeh, zaupno zašepeta gospod Bitenc. Tudi če ne bi ljubil Kriste, bi nasmešek v njenih temnih očeh gospod Bitenc zanesljivo moral ljubiti.

Na pragu sta si gospod Bitenc in sodelavka stisnila roko. Rekla bi si lahko z bogom, a namesto tega se je med njiju zleknil prijazni na svidenje. Svet je zajemal sapo. Hiše so zamrznile, ptice so obstale v zraku kot okraski, prilepljeni na okensko šipo. Svet, prilepljen na okensko šipo. Četudi je prišla z zamikom (kot bi se udaril v kot omarice – skelenje je najprej nezatno, nato pa nam pred očmi zažarijo rdeči kolobarji in se kot škrlaten ogenj, kot krvav slap razširijo po vsem telesu), je bila bolečina vsa tu. “Zdelo se mi je, da mi telo použiva požar čiste bolečine,” pravi gospod Bitenc.

VI.

Pozaba se ziblje v povoščenih vejah mladih dreves. Najtanjše vejice niso prešibke zanjo. Gospod Bitenc vsem ranam zapoveduje, naj ostanejo odprte; nobenih spačenih krast, nobenih neuglednih zarastlin, nobenega divjega mesa, kaj šele brazgotin. Odprta rana naj krvavi, pravi gospod Bitenc. Življenju gospod Bitenc pravi "da". Življenje je zanj tekoča kri, ne zaceljena ureznina; ogenj in ne opeklina.

"Življenje je tako tekoča kri kot ureznina; tako ogenj kot opeklina," tako je govoril oče gospoda Bitenca, ki je med vojno izgubil tri brate. "Ker so življenje izgubili na različnih straneh, je tudi moje žalovanje nekoliko raztreščeno, nekoliko neuspešno. Žalujem lahko le za brati. In obžalujem lahko le zmedo, ki je ostala za njimi, popoln kaos, ki je obstajal pred njimi, red, ki ga sovražimo, ker je obstajal, obenem pa ga sovražimo, ker se je razblinil, njihovih življenj ne morem več obžalovati (če sem sploh kdaj katerega od njih obžaloval), nobenega od njih ... In kdo je kriv vsega tega? Kdo? Veš, sine, nekoč se boš moral sprijazniti s tem, da stvari, ki jih nosimo v rokah, nenadoma zgrmijo v prepad ... Mi pa ostanemo na robu in strmimo v globel. Strmimo z obžalovanjem, z novim upanjem, z vsem, kar nam je ostalo po tej strašanski nesreči ... Strmimo lahko pogumno, brez predsodkov, brez ... Z vsem, le z vsem, kar smo ... Nemci so prišli in ... Odprla so se vrata pekla. Tako je bilo, veš, sine. Težko bi ti opisal vrtinec, v katerem smo se znašli, včasih vidim kak razlog, včasih me premami, ko na tleh vidim kak odvržen ideal, za katerim je stremel kateri od mojih bratov ... A potem ga pustim ležati, razumeš? Pustim ga ležati na tleh. Prišli so Nemci in odprla so se vrata pekla, sine. Ne prenašam več Bacha, čeprav je edino, kar je za njimi ostalo nebarbarskega." Tako je gospodu Bitencu govoril njegov oče. Kmalu zatem je umrl.

Gospod Bitenc nikoli ni vedel, zakaj so bratje umrli na različnih straneh – od kje med njimi razkol, od kje sploh pokol, v katerem so se izgubili. Po svoje se je v njem izgubil tudi moj oče, zamišljeno pravi gospod Bitenc. Beseda "domači izdajalec" mi diši po gnoju, pravi gospod Bitenc. Ne vem pa, po čem diši mojemu očetu ... Morda po njegovem bratu. Morda po svežem senu in pustnih šemah. Po potici in skisanem vinu.

"Ne veš, kako je bilo v naši vasi, sine," je gospod Bitencu na smrtni postelji do zadnjega razlagal njegov oče. "V vetru je bilo čutiti svobodo, prevrat, kri in smodnik, vse v enem samem vdihu," je razlagal v mehkem narečju svoje ozke doline, h kateremu se je nenadoma vrnil v zadnjih dneh svojega dolgega življenja. "Oče, sprijazni se," je pravil gospod Bitenc. Rekel sem mu, da je imel dva normalna brata in enega idiota – še zdaj tako

mislim, da ne bo pomote, žuga gospod Bitenc. “Ne razumeš – vse je bilo tako zelo drugače, kot se zdi zdaj ... Kot okus pomaranče in spomin na okus pomaranče ...” Ob teh besedah se je ozrl na skledo s sadjem, ki je že rahlo nagnito dehtelo ob postelji. Oče se je vračal k besedam iz rane mladosti, k otroštvu na obdelani zemlji. “Sramovali smo se ga,” je zastokal. Nato je obupano dodal, ne glede na sinov neprijazni pogled: “Sramovali smo se ga ... Zdaj pa se ga nočem več sramovati, razumeš?”

“Ti se ga kar mirno sramuj, oče ... Lahko se sramuješ njega in njegovih priseg ...”

“Pisal je pesmi, veš, ko je bil mlad fant? Izhajale so v ... Ne spomnim se več naslova ...”

Tako je pleteničil moj oče, pravi gospod Bitenc. S cevkami v vseh telesnih odprtinah. Mlel je kot pokvarjeno kolo, ob vsaki besedi so mu iz ust pribrbotali čudni škripajoči zvoki, soba je smrdela po postani toploti in poslednjih zdravilih.

“Nihče se ne bi smel pri mojih letih sramovati svojih bratov, sine ...”

“Prav, ni se ti jih treba sramovati, niti enega od njih ...”

To sem govoril, zaupno pokima gospod Bitenc, da bi ubogega umirajočega starca odrešil muke samozatajevanja ... Morda bodo na smrtni postelji mene oblegali enaki dvomi, kdo ve, se sprašuje. A za zdaj ne verjamem v odpuščanje, suho doda. Verjamem v Bacha. In Bach že od nekdaj pravi: rane naj ostanejo odprte.

Sosedje se me izogibajo, pravi gospod Bitenc.

Zato, ker rane ostajajo odprte.

Tudi prav; čez dan sem tako na založbi, tam mi je že prisotnost doktorja Skočirja tako priskutna, da mi je človeške družbe do konca dneva dovolj, pravi gospod Bitenc. Zvečer pa imam rad svoj mir, urno dostavi.

Rane ostajajo odprte.

Ženino izginotje plava okrog mene kot oblak strupenih saj, pravi gospod Bitenc. “Globoko v sebi vsi ljudje mislijo, da je v moji samoti nekaj nalezljivega – da se bo prikradla tudi mimo njihovih vrat, v njihov dom, v njihovo posteljo. Krdelo hinavcev so, to je vse; če bi Krista umrla, bi sršeli okrog mene kot roj nadležnih muh, tako kot so to počeli, ko sem še žaloval za prvo ženo. Človeku ne privoščijo malce žalosti, malce sentimentalnega obujanja spominov, malce patetičnega hlipanja ob kozarcu glenfiddicha ... Zdaj pa ni nikogar blizu. In prav zadovoljen sem, to moram priznati. Kdo ve, morda se me po malem bojijo; občutek mi pravi, da med sosedi tečejo ugibanja o tem, ali je Krista res izginila... Ali pa sem jo morda ubil v navalu ljubosumja in njeno truplo zazidal v kleti ... Ali odvrigel v najbližjo reko ... Ali zakopal na vrtu ... Iz njihovih majhnih

zelenkastih možganov se izceja ubogo sočivje zmedenih pojmovanj, po-branih iz detektivskih romanov, kriminalističnih serij, črne kronike, ob kateri se pasejo iz dneva v dan ... Njihovi možgani komaj še kaj zmorejo ... To je največ, s čimer lahko postrežejo: bebasta reciklaža stvari, ki jih berejo v tračarskih časopisih, poberejo v poročilih, slišijo v gostilni ... Še najbolje je tako ... Kadar je hrup prevelik, me začne v čeljusti še prav posebno zoprno kovati, utripati – kot bi mi sredi obraza mežikalo tretje oko ...”

Tako pravi gospod Bitenc in doda: rane naj ostanejo odprte.

“Tako ali tako sem zvest privrženec hladnih sosedskih odnosov ... Nobenih skupnih kidanj snega, nobenih klepetov o turških nageljnih, nobenega izposojanja kave, moke, sladkorja in kaj vem česa še ... Hladno spoštovanje, to je največ, kar od bližnjega pričakujem ... Dovolj bizgecev imam že v svoji bližini, dovolj bizgecev, s katerimi sem *primoran* občevati; ni mi do tega, da bi se krog bizgecev okoli mene še širil, dokler se ne bi zvil v zanko, ki bi si jo lahko nadel okrog vratu ... S plačanimi računi si kupujem mir ... Plačujem vodo, plačujem plin, plačujem odvoz odpadkov – vse lepo pridno plačujem, vse to z enim samim ciljem: nikoli nikogar dobiti za vrat. Znak, da smo dobro in uspešno živeli, je gladko tekoča rečica plačanih računov, vse do zadnje položnice, ki nam kupi parcelo na najbližjem pokopališču ... Iz meseca v mesec, iz leta v leto. Denar leti od nas kot perje od splašenih kokoši. Nihče ni pozoren na niko-gar, dokler viri spokojno pritekajo in spokojno odtekajo. Naše življenje je trajnik ... Sploh se ne zavedamo svoje minljivosti, sploh se ne zavedamo, da se trošimo iz minute v minuto, iz sekunde v sekundo, iz desetletja v desetletje, da odtekamo kot denar s tekočega računa ...”

Rane naj ostanejo odprte.

“Zvečer, ko odložim očala in ugasnem luč, v meni pričnejo padati misli ... Padajo, padajo, padajo ...” se zaupa gospod Bitenc. “Padajo name kot drevesna debla: prva žena, Krista, Saša – mala deklica, Saša – nesa-mozavestna najstnica, Saša – klepetava lektorica. V meni padajo božiči, silvestrovanja, rojstnodnevne voščilnice, sožalne brzojavke, čestitke ob rojstvu. V meni pada moje življenje – nikjer več nima korenin.”

Preden je izginila, pravi gospod Bitenc in ganljivo pošmrka, je Krista na boljšaku (na najbolj neumnem, grozljivem mestu, kar jih poznam) kupila starinsko glasbeno skrinjico. Sovražil sem jo od prve sekunde: sovražil sem njen vonj, sovražil sem njeno kičasto zunanost, sovražil sem čas, ki ga je Krista vložila v obnovo tega ogabnega, plesnivega predmeta. Potem doda: drl sem se nanjo, drl sem se, zakaj mora vedno domov privleči čisto vse, kar drugi zavržejo? Hranila je potepene mačke, na ulici je klepetala z

zariplimi klošarji, vsemu na tem svetu je naklonila pogled. Gospod Bitenc se je takrat pridušal: "Mar prav ničesar na tem svetu ne moreš prezreti?! In kakšno zahvalo dobiš za to? Mačke hraniš, v zameno za tvojo skrb ti pa na vrtu puščajo smrdljive drekce. Ljudje pa tudi niso nič boljši! Zakaj moraš čisto vsemu dati priložnost, da si te prisvoji, Krista! Zakaj!?"

Rane naj ostanejo odprte.

Pozaba se ziblje v krošnji dreves. Čas teče. Gospod Bitenc kinka na fotelju in namesto Bacha posluša glasbeno skrinjico. V hladilniku so še vedno konzerve z mačjo hrano, v mestu gospoda Bitenca vsako jutro molče pričaka hiša šatulja.

Pred hišno ograjo stojijo policisti. Gospod Bitenc ne ve, da bo vsak čas izvedel, kaj se je zgodilo s Kristo.